

SALAMON MAGYAR KIRÁLY LEÁNYÁNAK HISTÓRIÁJA.

(Egy hasonmással.)

DR. JAKUBOVICH Emil még az elmúlt év folyamán a M. Tud. Akadémia kéziratárában SCHIER Xystus XVIII. századi Ágostonrendű szerzetes azon jegyzetére bukkant, mely szerint a torinói királyi könyvtár egyik XIV. századi francia kódexében Salamon magyar király élettörténete részletesen le van írva. Megállapítható, hogy SCHIER emez adatát Josephus PASINUS nyomtatásban megjelent katalógusából vette (Codices Manuscriptorum Bibl. Regii Taurinensis etc. Taurini, 1749. T. II.), melynek 462. oldalán a fenti kódex következőképen könyveltetett el: «Cod. XII. g. I. 2., chartaceus, habens folia 275, saeculi XIV». A kódex hét munkát tartalmazott és pedig Pontus király életét, Salamon állítólagos életrajzát, szent Wauldrut, szent Duvon de Sebourca legendáját, Krisztus Urunk élettörténetét s ezekhez végül a kor szokása szerint egy asztronómiai munka és egy világtérkép csatlakozott.

PASINUS a minket érdeklő históriát következő módon írja le: «Fol. 72. Histoire de Salomon Roy d'Hongrie. Abraso primo folio, quo praefatio continebatur, habe titulum capituli primi» Comment le roy Salomon de Hongrie fu marie a la fille de l'Empereur Henry d'Allemagne». Maga a történet a fol. 125-el végződvén, 54 levélre, azaz 108 oldalra terjedt ki.

A kódex további sorsát illetőleg meg kell jegyeznünk, hogy a torinói királyi, most már nemzeti könyvtár 1904 jan. 25-én leégett és értékes kézirati anyagának több mint $\frac{2}{3}$ -a a lángok martalékává lett. A tűzvész után konstatálták a megmaradt anyagot és egyúttal újonnan rendezték, aminek következtében a fenti és a tűzvészből csonkán kikerülő kódex jelenleg az L. IV. 5. jelzet alatt található.

ne le veus faire dire que estant une attendement
 or tu ont come une prison Et tant que du coup
 tellement a voulu par son existence a l'ail
 se deger de la come telle a laquelle il ne de son plus
 fonder une Et Demora en la possession d'annoner qui
 l'ordonner tellement que il vint ha moult fort a
 penser en la meisme comme il par la son a si fut
 curieux non moult et le lendemain moult semblant que il
 la venue et d'ouat au d'ouat en prison en d'ouat
 en son meisme de la baine et d'ouat et d'ouat de
 sa fille amours le moult ad que il se d'ouat de
 tout que il en par la son a si fut en un d'ouat tout ce que
 l'ouat en ce le mal et le d'ouat moult et d'ouat
 la faire souffrir et d'ouat tout l'ouat de la son et si le
 pensa est le fait et moult moult d'ouat tout et est
 si tres est de l'ouat de la son moult moult d'ouat
 moult en le moult ne adms

Comment le Roy vint a sa fille et d'ouat
et de l'ouat et d'ouat de l'ouat

Humblement le Roy ainsi arant et fero de la quelle
 d'ouat son d'ouat d'ouat en la d'ouat de sa fille
 laquelle le d'ouat moult honneur ablement en si que fut
 de son pere d'ouat et le Roy le d'ouat par la moult
 le moult a part son son d'ouat moult qui est en un
 d'ouat de la d'ouat et moult que il est semblant
 a elle et moult moult a part tout d'ouat se son d'ouat
 d'ouat son qui en ne le d'ouat moult par faire moult et
 moult moult Et lors le Roy le d'ouat moult et
 moult et moult que il lui dit en si moult moult moult
 qui d'ouat sa fille moult moult est moult et d'ouat de
 que se son d'ouat d'ouat et moult moult moult
 d'ouat moult de son d'ouat moult moult moult
 moult d'ouat moult moult moult moult moult

Salamon magyar király leányának históriája. A torinói Biblioteca Nazionale XIV. századi francia kódexének 82^r lapja.

A kódex eleje (15—16 levél) és hátulsó része (157 levél) teljesen elégett; a megmaradt levelek az égés következtében szét-estek, egyike-másika a hamutól annyira bepiszkolódva, hogy alig olvashatók. Megállapítható azonban, hogy az egyes levelek szélessége eredetileg 19,5, hosszúsága 38,5 cm. volt, míg a lapokon beírt rész szélessége 12, hosszúsága 20 cm.

A fentiekből is kitűnik, hogy a kódexnek csak az 1. és 2. darabja maradt reánk. Minthogy bennünket azok közül is csak a 2-ik érdekel, ez utóbbival fogunk foglalkozni. Az egyes levelek a tűzvésztől annyira szenvedtek, hogy a XVIII. századból eredő számozásuk a legtöbbször ki sem vehető. A 72—74. számozott levél után kettő, a 76—80. után egy, a 82—87. után 23, a 110-es után pedig hat számozatlan következik: ebből is láthatjuk, hogy a kódex megmaradt része még rendezetlen, mivel a 74. és 76. és a 87. és 110. levél közé 1—1 új levél csúszott bele — nyilván a végéről. Az eredetileg 54 levélből álló históriából tehát csak 47 levél áll rendelkezésünkre, míg 7 levél, azaz 14 oldal a tűz martalékvá lett. Az egyes levelek mindegyikén 1—1 fejezetcím olvasható (összesen 48), melyekből a história tartalmát megismerhetjük. Ez utóbbival kapcsolatosan konstatálható az is, hogy maga a katalóguskészítő PASINUS sem tanulmányozta behatóan a kódexet, mert históriánknak, Salamon király leányának története címét adta volna.

A darab tartalma — beleszöve néhol a fejezetcímeket — a következő:

Salamon magyar király nőül veszi Juditot, Henrik német császár leányát és e házasságból születik a história főhőse, Janka, a szépséges királykisasszony. Judit váratlanul megbetegszik és halálos ágyában úgy végrendelezik, hogy halála után férjeura csak az esetben nősüljön meg, ha őhozá hasonló szép hölgyre talál. Erről beszél a 76. levél előtt lévő 2-ik számnélküli, melynek 1. oldalán a következő fejezetcím olvasható: «Comment la Reynne de Hongherie (!) trespassa de ce siecle et de son ordonnance». Hogy maguk a magyar urak is helyeslik a királyzon tervét, hogy felesége halála után a hozzá egyedül hasonlító

leányát, Jankát vegye nőül, a 73. levél r. oldalán lévő fejezet-címből is kitűnik: «Comment tous les barons de Hongherie sassamplerent Jone plecer roy remarier». De a hős lovagoknak nem tetszik az ügynek ilyen módon való elintézése, miről a 77. t. oldal fejezetéből értesülhetünk: «Comment les barons de la terre furent et divertis que le Roy presist sa fille en mariage» és a 78. t. oldal szerint maguk jelentkeznek kérőknek: «Comment les seigneurs vinrent devant le Roy et lui remonstrerent de prendre sa fille en mariage». Salamon azonban szívósan ragaszkodik szándékához: «Comment le Roy prist Delay du respondre de prendre sa fille en mariage» (79. t.). Az ismeretlen szerző beszél azután Salamon leánya iránt érzett nagy szerelméről: «Comment le Roy vint a sa fille e lui dist, que il lui connenoit estre reynne de Hongrie» (82. r.). A szegény Janka azonban sehogysem tud beletörődni sorsába és szíve csordultig telve keserűséggel. A 84. r. oldalon levő fejezet a király akaratának teljességét közli velünk: «Comment la damoiselle fu menee en la salle devant les barons pour espouser son pere». Janka a további ellenkezései miatt börtönbe kerül, ahonnan az udvarmester segítségével megszökik és hosszú kalandos utazás után a skót partokra vetődik. A skót király értesül, hogy egy ismeretlen szép leány jelent meg országában; nemsokára találkozik vele és halálosan beleszeret. A 89. t. oldalon lévő fejezetcím a következőképp szól: «Comment le roy de Scothe enquist a la damoiselle et comment elle le responde gracieusement». A királyi udvarban megindul az intrika Janka ellen s főleg az anyakirályné az, ki fondorlataival a legtöbb bajt okozza Salamon leányának. Közben történik, hogy a svéd királynak az akkori kor szokása szerint részt kell vennie egy franciaországi lovagi játékon. Az ő távollétében születik meg gyermekük, kit Johann névre kereszteltek. Janka ellen azonban tovább folyik az intrika, úgy hogy a távollévő király udvari befolyás hatása alatt meghagyja otthoni helyettesének, hogy nejét visszatéréséig őrizet alatt tartsák. De a seneschal-nak küldött levelet titkos kezek egy a királyné halálát elrendelő paranccsal cserélik fel, úgy hogy a feltételezett 104.

levél r. oldalán a következő fejezetcím olvasható: «Comment le seneschal vint a la reynne lui nonchier sa mort par commandement du roy». A szegény Jankának tehát innen is menekülnie kell. A 106. t. fejezete szerint a király csakhamar értesül a dolgok állásáról: «Comment le Roy seult que il avoit perdu sa femme et son enfant per mauvaise traison». A menekülő királyné ezalatt tengeri rablók kezébe kerül, kik őt gyermekével együtt egy előkelő és gazdag római senatornak adják el. A skót király pedig ezalatt bebarangolja a világot, hogy feltalálja őket. Végre hosszas keresés után a véletlen jön segítségére, mint a 111. t. oldal fejezetéből is láthatjuk: «Comment le roy fist prendre hostel en la maison du senateur meisme la ou sa femme estoit loghie». Gyermekük közvetítésével végre egymásra találnak (113. t.): «Comment Johannes le fils du roy salva son pere, le roy de Scothe et comment le roy enquist au senateur, qui estoit cest enfant». A még két fentmaradó utolsó levél fejezetcímeivel együtt egyelőre olvashatatlan lévén, történetünket befejezhetjük.

A fenti és nagy vonásokban vázolt tartalomról is megállapíthatjuk, hogy kódexünk a francia lovagkor egyik késői regényes elbeszélését tartotta fenn számunkra. Amaz egyetlen történeti tény, Judit házassága Salamon királlyal még nem jogosíthat fel bennünket arra, hogy komoly történeti munkát lássunk benne. A históriának sokkal nagyobb a jelentősége irodalomtörténeti szempontból, miért is a római Magyar Tört. Intézet elhatározta annak kiadását. Birjuk a torinói nemzeti könyvtár igazgatóságának szives ígéretét, mely szerint a mű kiadása esetén engedélyezik, hogy a hamu és más egyéb természeti befolyások által rongált levelek vegyi úton megtisztíthatók legyenek. Kár, hogy egyelőre még a szerző személyére és közelebbi korára nem tudunk fényt vetni. A nyelvi sajátságok és az írás jellege alapján azonban megállapítható, hogy kódexünk a XIV. század első feléből származik.

A kódex 79. t., 80. r., és 82. r. oldalát lefotografáltattam és közlök az utóbbi faximiléjét mellékelten közlöm.

Róma, 1925 augusztus.

DR. LUKSICS PÁL.